

Nr 346.

Av herr **Spångberg m. fl.**, *angående lagstiftning i fråga om obligatorisk statlig moderskapshjälp.*

Det är uppenbart att beredandet av effektivt skydd åt kvinna och barn tillräckligt lång tid före och efter kvinnans nedkomst är ett spörsmål av allra största intresse, inte endast för moder och barn, utan för hela samhället. Dock har statens medverkan på detta område varit det tänkbart minsta. Visserligen har frågan under mer än tjugو år varit föremål för behandling i riksdagen. Det har motionerats i båda kamrarna, utredningar och betänkanden har förelegat från olika kommittéer och institutioner. Från alla håll och alla partier har förespeglats intresse för frågan och uttalats önskvärdheten av effektiva åtgärder för beredande av hjälp åt havande kvinnor. Så snart det gällt att fatta ett — om aldrig så litet eller föga omfattande — beslut om verklig ekonomisk hjälp, har avgörandet åter ställts på framtiden. Undertecknade motionärer erinrar om en av 1908 års riksdag avfattad skrivelse (nr 129), i vilken det framhållits, att frågan, huruvida genom statens försorg moderskapsförsäkring skulle kunna beredas barnaföderskor vore »av stor betydelse och att det ur flera synpunkter vore av synnerligen stor vikt för staten, att den kvinna, som väntade sin nedkomst, kunde någon tid före förlossningen liksom någon tid efter densamma ostörd av näringsbekymmer och skadliga ansträngningar förskaffa sig den vila och vård, som krävdes för att väl fylla moderskapets förpliktelser». Vi erinrar även om den av kommunistiska riksdagsfraktionen vid 1928 års riksdag framförda motionen angående statlig moderskapshjälp.

I nu gällande arbetarskyddslag fastställs, att kvinna som fött barn icke må användas i sådant arbete, som anges i 15 § i lagen — d. v. s. industriellt arbete som å ett arbetsställe bedrivs i sådan omfattning, att för arbetet i regel användas minst tio arbetare eller drivkraft om minst fem effektiva hästkrafter eller ock minst fem arbetare jämte drivkraft om minst tre effektiva hästkrafter — under de sex första veckorna efter barnsörden, därest icke med läkarintyg styrkes, att hon utan men för sig eller barnet kan börja arbetet. Enligt andra stycket av § 19 i samma lag må ledighet från arbetet ej förvägras kvinna som användes i arbete av nyssnämnda slag, därest hon med intyg av läkare eller barnmorska styrkes, att hon med sannolikhet kan vänta sin nedkomst inom två veckor. Då kvinnan under sin ledighet dock icke erhåller ekonomiskt bistånd är denna lag fullständigt illusorisk.

I det av 1926 års sakkunniga föregående höst utarbetade betänkandet angående moderskapskydd kommer till synes, att en del kapitalistiska stater vid-

tagit vissa åtgärder av skilda slag för främjande av barnafödorskors och deras barns omvårdnad. Det förefaller dock synnerligen egendomligt, att det land som vidtagit de mest vittgående skyddsåtgärderna icke omnämnts med ett enda ord, nämligen Sovjet-Unionen. Enligt de bestämmelser som är gällande i detta avseende för Sovjet-Unionen åtnjuter de kroppsarbetande kvinnorna ledighet åtta veckor före och åtta veckor efter nedkomsten, övriga arbetande kvinnor sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten, därvid åtnjutande ersättning. Förutom denna ersättning utgår ett engångstillägg med ett belopp, motsvarande medelarbetslönen under en månad på respektive plats samt under nio månader understöd vid ammandet av barnet med belopp motsvarande en fjärdedel av medelarbetslönen på platsen. Härtill kommer givetvis fri barnmorske- och läkarhjälp — eventuell fri vistelse på statlig barnbördsanstalt, samt rättighet att erhålla ledighet från arbetet, utan avdrag på lönen, för ammande av barnet.

Att det är statens ovillkorliga skyldighet att effektivt ingripa för beredande av lämplig omvårdnad åt mödrarna och de späda barnen framgår däraf, att den allra största delen av den kroppsarbetande befolkningen lever under så svåra ekonomiska förhållanden — beroende på det kapitalistiska samhället självt — att de är mer eller mindre ur stånd att på egen hand tillförsäkra mödrarna och barnen denna nödvändiga vård. Nedanstående uppgifter, hämtade ur den officiella statistiken, blottar verkligt upprörande förhållanden och utgör tillräcklig anledning för ett snabbt och effektivt ingripande från statens sida.

Kvinnliga yrkesutövare inom samtliga yrken.

	Med inkomst under 1000 kr. antal kvinnor	Med inkomst mellan 1,000—1,990 antal kvinnor	Med inkomst mellan 2,000 —2,900 ant.
Jordbruk med binäringar	53,136	21,517	3,335
Industri och hantverk	25,698	52,900	29,192
Handel och samfärdsel	14,855	36,237	21,173
Allmän tjänst och fria yrken	6,109	16,374	9,246
Husligt arbete	54,114	57,029	957
F. d. yrkesutövare m. fl.	18,810	15,219	5,567
Summa kvinnliga yrkesutövare ...	172,722	199,276	69,470

Antalet kvinnliga yrkesutövare inom nästa inkomstgrad (3,000—3,990) faller ända till 34,607 för att sedan ytterligare falla för varje nästkommande tusental. Det är således inte mindre än 371,998 kvinnliga yrkesutövare som skall reda sig på en inkomst, understigande 2,000 kronor samt sammanlagt 441,468 på en inkomst understigande 3,000 kr. Att samtliga dessa kvinnor är i starkt be-

hov av statlig hjälp vid nedkomsten behöver väl knappast diskuteras. För att få en överblick över de gifta kvinnornas ekonomiska ställning bör även nämnas, att för hela landet sammanlagt 165,453 manliga yrkesutövare har en inkomst, som understiger 1,000 kronor per år, 511,859 har en inkomst mellan 1000—1,990 och 324,117 mellan 2,000—2,990 samt 242,349 en årsinkomst mellan 3,000—3,990 kr. Även för dessa män torde, i de fall hustrun ej har nämnvärd inkomst, kvinnans nedkomst vara försenad med stora ekonomiska svårigheter.

Ovanstående siffror levandegöras ytterligare genom följande kompletterande uppgifter, hämtade ur senaste sakkunnigbetänkandet och omfattande Södermanlands, Malmöhus, Älvsborgs och Västerbottens län. Av de 9,094 barnaföderskor undersökningen omfattar, var det inte mindre än 70.1 % som var taxerade med ett beskattningsbart belopp understigande 490 kronor, 13.3 % av barnaföderskorna hade ett beskattningsbart belopp mellan 500—990 kronor och återstår alltså endast 16.6 % i högre inkomstgrad. Av samtliga barnaföderskor hade endast 16.4 % erhållit penninghjälp, de övriga 83.6 % hade fått reda sig på egen hand. Därtill kommer att cirka $\frac{1}{4}$ (25.5 %) av de i städerna och över hälften (54.2 %) av de på landsbygden boende barnaföderskorna icke erhållit någon som helst tillsyn av vare sig barnmorska eller läkare. För de ogifta kvinnorna på landsbygden stiger denna siffra ända till 68 %. Vilken otillräcklig vård kvinna och barn erhåller vid förlossningen visas även därav, att cirka 85 % av samtliga förlossningar ägde rum i barnaföderskans hem. Och i hurudana hem? I de flesta fall eller 38 % bestod lägenheten av ett rum och kök och i 8.4 % av endast ett rum eller kök. 44.6 % av barnaföderskorna på landet och 55 % i städerna har alltså haft till förfogande högst ett rum och kök. Det svåra ekonomiska läge dessa kvinnor lever uti visas även därav, att drygt $\frac{1}{10}$ av dem åtnjöt högst sex dagars vila efter nedkomsten. Därvid har även fastslagits, att ända upp till 21.8 % — nära $\frac{1}{4}$ av de »mindre bemedlade och fattiga» barnaföderskorna — erhöi så kort vila som understigande sex dagar. Också ett bevis på det »demokratiska» samhällets s. k. jämlikhet. Nära $\frac{1}{4}$ (24.6 %) av barnaföderskorna på landet erhöi under barnsängstiden ingen som helst tillsyn. 19.8 % erhöi tillsyn en gång och 11.7 % två gånger. Att dessa siffror är betecknande för hela landet framgår av statistiken. Cirka 70 % av samtliga gifta barnaföderskor har nämligen ingen beskattningsbar inkomst eller har högst 300 kronor. Det beräknas, att cirka 79,000 barnaföderskor per år ej nå upp till ett beskattningsbart belopp av kr. 500. Drygt 89 % av de ogifta barnaföderskorna har ingen beskattningsbar inkomst överstigande 300 kronor.

Att kvinnornas ovan skildrade svåra förhållanden även går ut över de späda barnen är uppenbart. Det är alltså inte endast för kvinnans skull staten behöver ge sitt ekonomiska stöd vid ett barns födelse, utan även för barnens egen skull. Statistiken visar, att barnadödligheten når en fruktansvärd siffra. Följande tabell belyser detta förhållande.

Döda i första levnadsåret på 1,000 levande födda.

År	Gossar.	Flickor.	Inom äktenskapet.	Utom äktenskapet.
1921	71.9	55.7	60.4	83.9
1922	69.8	54.8	58.6	84.9
1923	61.9	50.2	53.0	75.4
1924	67.9	52.2	57.1	79.2
1925	62.1	48.9	52.9	71.4
1921—25	66.9	52.5	56.5	79.3

Dödfödda på 1,000 födda.

År	Inom äktenskapet.	Utom äktenskapet.
1921.....	23,34	30,81
1922.....	23,53	28,96
1923.....	23,91	31,60
1924.....	23,82	30,25
1925.....	23,16	28,36

Att samtliga dessa siffror skulle kunna nedpressas betydligt, om mor och barn i tid erhöi lämplig omvårdnad, är uppenbart. Hur ställer sig staten för närvarande till detta spörsmål? Enligt beräkning är det årligen cirka 79,000 barnaföderskor, som ej når upp till en summa av 500 kronor i beskattningsbart belopp. Vad gör staten för dem och deras barn? Den officiella statistiken beträffande barnbördshus ger följande häpnadsväckande siffror:

Barnbördshus.

År	Antal anstalter.	Antal platser.	Anslag av staten, landsting, kommun	Patientavgifter.
1905	5	243	110,884	35,181
1910	8	389	175,484	108,145
1915	8	465	284,265	132,408
1920	8	493	1,106,189	454,383
1925	9	800	648,245	523,749
1927	10	919	678,764	632,470

Dessa siffror belysas ytterligare genom följande uppgifter rörande samtliga befintliga förlossningsanstalter:

Län eller stad	Antal barnbördshus eller avdeln.	Vårdplatser, ej översti- gande 2 kr. per dag	Antal förloss- ningshem	Platser, högst 2 kr.	Summa vårdplatser för högst 2 kr. per dag
Stockholms stad ...	3	7	8	—	—
Stockholms län ...	1	—	4	—	—
Uppsala län	1	53 (avg. 1.25—3.50)	2	—	?
Södermanlands län	1	5 (2 kr.)	3	6	11
Norrköpings stad ...	1	28 (avg. 1.50—3)	—	—	?
Östergötlands län ...	2	—	4	—	—
Jönköpings län ...	1	28 (1.50—3.)	4	—	?
Kronobergs län ...	1	—	2	—	—
Kalmar län	2	25 (2 kr.)	2	(1—2 kr.) 8	33
Gotlands län	—	—	1	—	—
Blekinge län	2	—	2	—	—
Kristianstads län ...	1	13 (2 kr.)	1	—	13
Malmöhus län	3	60 (1—5 kr.)	1	—	?
Malmö stad	1	80 (1—5 kr.)	7	—	—
Hallands län	—	—	2	—	—
Göteborgs stad ...	1	—	6	—	—
Göteborgs o. Bohus län	—	—	9	6 (1.50—1.75)	6
Älvsborgs län	2	—	9	—	—
Skaraborgs län	2	26 (2 kr.)	3	2 (2 kr.)	28
Värmlands län	2	7 (kr. 1.25—1.50)	4	—	7
Örebro län	—	—	3	2 (kr.0.50)	2
Västmanlands län	1	—	1	2 (2 kr.)	2
Kopparbergs län ...	1	—	—	—	—
Gävleborgs län	2	18 (2 kr.)	3	—	18
Västernorrlands län	5	—	1	—	0
Jämtlands län	2	—	4	—	0
Västerbottens län...	—	—	4	4 (2 kr.)	4
Norrbottnens län ...	2	10 (1—5 kr.)	8	16 (0—2 kr.)	16

Av dessa siffror framgår att det i hela landet icke finns mer än cirka 200—250 vårdplatser till en dagavgift av högst två kronor. Inte mindre än tio län har ingen enda vårdplats under två kronor. Åtskilliga av dessa 200 platser har dock ytterligare en avgift, s. k. förlossningshjälp, uppgående till på sina håll 20 kr. De flesta vårdplatser på barnbördshus, barnbördsavdelningar och förlossningshem är således på grund av sitt höga prisläge reserverade för mera välsituerade kvinnor. Därtill kommer, att de billigare vårdplatserna utgör platser i allmän sal och således icke skänker den vila och ro som en barnaföderska så väl behöver. Slutligen är dessa platser givetvis reserverade för personer inom vederbörande sjukvårdsområde. De privata förlossningshemmen har så höga avgifter, att

man inte alls kan räkna med dem för barnaföderskor inom arbetarklassen och den fattigare lantbefolkningen. Även dessa förhållanden visar således på den absoluta nödvändigheten av ett snabbt ingripande från det allmännas sida.

Undertecknade motionärer anser, att ett steg i rätt riktning för bringande av effektiv hjälp åt de i ekonomiskt avseende dåligt ställda barnaföderskorna och deras barn utgöres av genomförandet av obligatorisk statlig moderskapshjälp. För att den emellertid skall bliva verkligt effektiv fordras, att den dels omfattar alla verkligt behövande kvinnor och dels utgår med tillräckligt höga belopp. I detta syfte föreslås följande grundlinjer:

Alla barnaföderskor med ett beskattningsbart belopp, som för ensamstående kvinna eller för man och hustru tillsammans ej överstiger 1,650 kronor, erhåller ett grundbelopp av kronor 100 att utbetalas före nedkomsten. Utöver detta grundbelopp utbetalas följande extra bidrag under en tid av sex veckor efter nedkomsten:

om den taxerade årsinkomsten ej uppgår till 150 kr.	7.—	kr.
» » » » uppgår till 150 kr. men ej	300 kr.	6.30 »
» » » » » » 300 » » »	450 »	5.60 »
» » » » » » 450 » » »	600 »	4.90 »
» » » » » » 600 » » »	750 »	4.20 »
» » » » » » 750 » » »	900 »	3.50 »
» » » » » » 900 » » »	1,050 »	2.80 »
» » » » » » 1,050 » » »	1,200 »	2.10 »
» » » » » » 1,200 » » »	1,350 »	1.40 »
» » » » » » 1,350 » » »	1,500 »	0.70 »

Under tiden två veckor före och sex veckor efter nedkomsten är barnaföderska förbjuden utföra förvärvsarbete. Kan med läkarintyg styrkas, att kvinnan har behov av ytterligare ledighet före nedkomsten äger hon rätt till denna ledighet sex veckor före nedkomsten och erhåller under de första fyra veckorna före nedkomsten ett belopp, motsvarande två tredjedelar av hennes avlöning. Inträffar speciella komplikationer utsträcker ledigheten och statsanslaget utgår under den tid så erfordras. Barnaföderska åtnjuter fri anstaltvård, fri läkar- och barnmorskehjälp o. d. Även erhåller kvinna rätt till ledighet från arbetet viss tid per dag för barnets ammande och erhåller för denna förlorade arbetstid visst bidrag från staten, förslagsvis 25 kronor per månad. Statlig moderskapshjälp inverkar givetvis icke på eventuellt understöd för olycksfall eller dylikt. Utöver denna direkta moderskapshjälp erfordras omedelbara åtgärder för skapandet av tillräckligt antal kostnadsfria vårdplatser inom samtliga län å såväl barnbördshus, barnbördsavdelningar och förlossningshem. Dessutom erfordrerligt antal hem, där mödrarna kan få vistas samman med sina späda barn, mjölkdroppar, barnavårdscentraler, vilohem, barnhem o. s. v.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta att i princip uttala sig för obligatorisk statlig moderskapshjälp enligt ovan angivna riktlinjer samt i skrivelse till regeringen hemställa om lagförslag enligt dessa linjer till 1931 års riksdag.

Stockholm den 21 januari 1930.

Nils Flyg.

Viktor Herou.

Verner Karlsson.

K. Kilbom.

J. P. Dahlén.

Aug. Spångberg.

Oscar Öhman.

Edoff Andersson.
